

GUVERNARE

- Cu anunțarea referendumului constituțional, Moldova intră într-o perioadă de turbulență electorală care se va întinde nu doar întreaga toamnă, dar și dincolo de acest anotimp. Într-adevăr, există toate șansele ca viitoarea guvernare va fi din nou una de coaliție, iar crearea guvernelor de coaliție în Moldova nu a fost niciodată un exercițiu lejer. Și - în condițiile unei incertitudini privind configurația forțelor în viitorul parlament, relațiilor încordate între partenerii actuali și menținerii liniilor de divizare în societate - formarea noii guvernări în mod inevitabil va fi un proces anevoios. Dacă adăugăm în această ecuație un președinte ales de popor, cu o fracțiune puternică în legislativ, dar și alegerile locale ce vor urma, este clar că Moldova trebuie să se pregătească pentru o perioadă dificilă.
- O asemenea perioadă nu prevestește nimic bun nici pentru agenda de reforme imperative pe care Moldova trebuie să le urmeze în viitorul foarte apropiat. Ținând cont de faptul că resursele disponibile vor fi mobilizate în mare parte pentru atingerea obiectivelor electorale (în Moldova până și lichidarea consecințelor dezastrelor naturale este un exercițiu electoral), o alianță de guvernare măcinată din interior nu va găsi forțe să combată grupurile de interese (inclusiv, pe cele interne) și să promoveze reformele mult necesare. La rândul său, stagnarea procesului de reforme poate torpila mai multe proiecte anvizate de "Rethink Moldova" și susținute de comunitatea internațională, dar va încetini și negocierea acordului de asociere cu UE. Bineînțeles, cu cât mai scurtă va fi perioadă de turbulențe electorale și post-electorale, cu atât mai bine pentru Moldova. Din păcate, oricine care cunoaște cât de cât clasa politică moldovenească, își dă foarte bine seama că o asemenea perspectivă este nu optimistă, ci utopică.
- Cum și era de anticipat (vezi Raportul de Stare a Țării 2009, <http://www.expert-grup.org/?go=biblioteca&n=150>), caracterul pestriț al Alianței până la urmă a avut efecte nefaste și pe plan extern. Este cert faptul că diferite componente ale Alianței promovau o proprie politică externă, paralelă (în sens de timp, nu necesar și ca direcție) celei promovate de MAEIE. Însă decretul „28 iunie” a reprezentat ceva excepțional chiar și pentru starea actuală a „betonului”. În afară de faptul că acest decret a declanșat disensiuni vădite în cadrul Alianței, acesta a mai contribuit și la consolidarea liniilor de divizare în societatea moldovenească, aducând beneficii doar extremelor politice. În afară de aceasta, pe plan extern acest decret (declarat ulterior neconstituțional) a servit drept pretext pentru Federația Rusă să aplice din nou „sanțiuni vinicole” față de Republica Moldova. Din punct de vedere al politicii externe și economice, trebuie succint să evidențiem câteva momente importante:
 - Viitoarea alianță de guvernare va trebuie să stabilească

Această publicație apare cu suportul financiar al Fundației Soros Moldova în cadrul proiectului „Promovarea bunei guvernări prin analiză și prognoză economică independentă”

Autorii:

Adrian Lupușor

Ana Popa

Alex Oprunenco

Valeriu Prohnițchi

În această ediție:

- Atenție înainte: turbulențe politice.
- Economia a crescut în primul trimestru: cât de sănătos?
- Vor influența inundațiile recolta anului 2010?
- În industrie criza are o istorie mai lungă.
- Investițiile străine au crescut cu 50% în primul trimestru: care este impactul economic?
- Serviciile rămân motorul creșterii economice.
- De ce scade ocuparea forței de muncă în timp ce economia crește?
- De ce cresc veniturile remise de emigranții moldoveni?
- Consumul intern a revenit pe trend ascendent: revenim la vechiul model de creștere economică?
- Inflația: încă rămâne un pericol.
- De ce cresc veniturile bugetare?
- BNM: excesiv de prudentă?
- Stabilizarea cotei creditelor bancare neperformante.
- Rusia redevine o destinație majoră a exporturilor: trebuie să ne temem?
- Recuperarea economiei globale: tot mai solidă, dar și riscuri suficiente.

mecanisme clare de coordonare a politicilor în interiorul său. La nivel strategic deciziile se iau prin consens, iar implementarea lor se delegă ministerelor de resort. Problema cea mai mare în viitor va fi cum de stăpânit intențiile și dorințele unui președinte cu „opinie separată” ales prin vot popular, dacă alianța actuală nu o poate face cu unul interimar și care datorează întregii alianțe poziția sa?

- Moldova are nevoie de o politică estică realistă, în permanență reactualizată și care, pe lângă un Plan „A”, întotdeauna să conțină și un Plan „B”. Este clar că, decretul respectiv, ca și mai multe alte ieșiri publice ale unor lideri politici de la Chișinău, poate fi calificată doar ca o gafă diplomatică. Dar tot atât de clar este că Rusia, tot mai asertivă în spațiul post-sovietic, va încerca să impună agenda geopolitică proprie în Moldova, care de multe ori va contraveni agendei de integrare europeană a Moldovei. În asemenea caz, dacă conducerea moldovenească este serioasă despre integrarea europeană trebuie să aibă un plan de rezervă pentru asemenea situații, care indubitabil vor reapărea în viitor.
- Deși pretențiile părții ruse vis-a-vis de calitatea vinului moldovenesc exportat în țara respectivă pot fi parțial justificate (să nu uităm că vinul exportat în CSI este de multe ori cu totul alt vin decât cel exportat în UE), este clar că „măciuca vinicolă” va fi utilizată și ca instrument de presiune geopolitică. Dacă partea rusă ar fi fost îngrijorată doar de calitatea vinului respectiv, atunci ar fi întocmit liste negre ale companiilor ce furnizează vin necalitativ, dar nu ar fi penalizat întreaga ramură vinicolă din Moldova. Totodată, experiența de după primul embargou din 2006 a arătat că, la actualele nivele de producție și de diversificare geografică, industria vinicolă din Moldova nu are alternative la piața rusă, cel puțin în perspectiva scurtă și medie. Și un eventual nou embargou va înmormânta definitiv o parte covârșitoare a industriei vinicole autohtone. Este de mirare că clasa noastră politică ia decizii fără să țină cont de constrângerile respective, demonstrate deja și de istoria recentă, fără să țină cont de electoratul altor părți din alianță și fără să pregătească un plan „B” pentru asemenea situații critice.

EXPERT-GRUP este un centru analitic moldovenesc independent, misiunea căruia este de a contribui plener la dezvoltarea economică, politică și socială și la avansarea competitivității internaționale a Moldovei.

Date de contact:

adresă: MD-2012, Moldova, Chisinau, str. Columna,
133, oficiul 1
telefon: ++373-22-930014,
fax: ++373-22-211599
email: info@expert-grup.org
web: www.expert-grup.org

REALITATEA ECONOMICĂ este o publicație lunară de analize economice ce identifică cele mai importante schimbări economice și politice. Publicația are o structură bine definită și o abordare obiectivă, după cum sugerează însăși denumirea sa. Categoriile-țintă de cititori sunt decidenții de politici, directorii executivi ai companiilor locale, străine și ai băncilor comerciale, reprezentanții instituțiilor internaționale și ambasadelor, partidele politice și jurnaliștii economici.

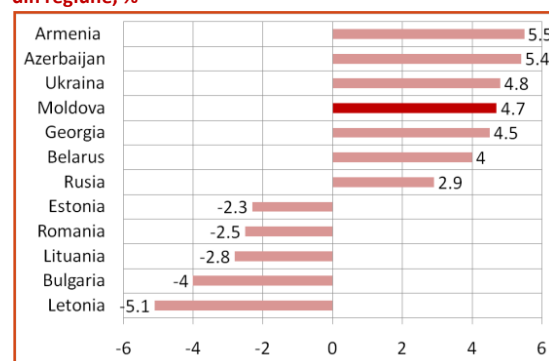
Acronimele și abrevierile utilizate în publicație:

f-a-p – față de anul precedent; **f-t-p** – față de trimestrul precedent; **T4'07** – trimestrul patru 2007; **Jan'09** – Ianuarie 2009, etc.; **BNS** – Biroul Național de Statistică; **ANOFM** – Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă; **BNM** – Banca Națională a Moldovei; **EG** – Expert-Grup; **MDL** – leul moldovenesc; **p.p.** – puncte procentuale; **IPC** – Indicele Prețurilor de Consum; **IPPI** – Indicele Prețurilor Producătorilor Industriali.

PRODUSUL INTERN BRUT

- Evoluția economică a statelor CSI și a Europei Centrale și de Est a fost diferită la începutul anului 2010. În timp ce toate statele CSI au înregistrat creștere economică în primul trimestru al anului (cele mai înalte valori fiind în statele din Asia Centrală) economiile României, Bulgariei și a statelor baltice au continuat să se contracteze (Figura 1). Totuși, declinul economic înregistrat în T1'10 a fost mult mai mic decât scăderea din trimestrele precedente, apogeul crizei fiind aparent depășit.
- După primele semne de revigorare economică vizibile deja la sfârșitul anului 2009, economia moldovenească pare să-și fi revenit, înregistrând o creștere de 4,7% în primul trimestru al anului. Evident, calitatea acestei creșteri ridică anumite semne de întrebare, deoarece valoarea adăugată brută a crescut modest, cu numai 1,8%. Totuși, evoluția pozitivă a PIB-ului la începutul anului inspiră optimism, existând probabilitatea

Figura 1. Evoluția PIB-ului în T1'10 față de T1'09 în unele state din regiune, %

Sursa: Birourile statistice ale țărilor respective.

depășirii prognozelor FMI de creștere economică anuală de 2,5%.

- Creșterea consumului final revine din nou în topul factorilor din componenta de utilizări a PIB-ului (**Error! Reference source not found.**). Consumul final al gospodăriilor casnice a crescut cu 2,5% în T1'10, un răspuns practic imediat la creșterea veniturilor remise de emigranți și, respectiv, a venitului disponibil al populației. În același timp, consumul administrației publice și instituțiilor fără scop lucrativ a înregistrat o scădere de 2,1% în condițiile unor constrângeri bugetare aspre din anul 2010.
- Creșteri a volumului de activitate s-au înregistrat în toate sectoarele, ca urmare a sporirii cererii interne și externe, cu excepția construcțiilor și industriei extractive. Revenirea sectorului de construcții, de care depinde activitatea în industria extractivă, întârzie, declinul de 23,2% în sector în primul trimestru a.c. fiind nesemnificativ mai mic decât scăderea din anul precedent, influențat de cererea pentru locuințe care se menține încă la nivel scăzut.
- Deși formarea brută de capital fix continuă să fie în scădere din cauza diminuării continue a investițiilor capitale (cu 23,9% în primul trimestru), variația stocurilor a crescut ca urmare a creșterii cererii agregate și a așteptărilor mai optimiste ale antreprenorilor. O evoluție pozitivă, deși modestă au înregistrat investițiile în capital fix finanțate din mijloacele investitorilor străini care în anul precedent au cunoscut cea mai puternică scădere.

Tabelul 1. Contribuția elementelor de resurse și utilizări la creșterea PIB-ului în T1'10, %

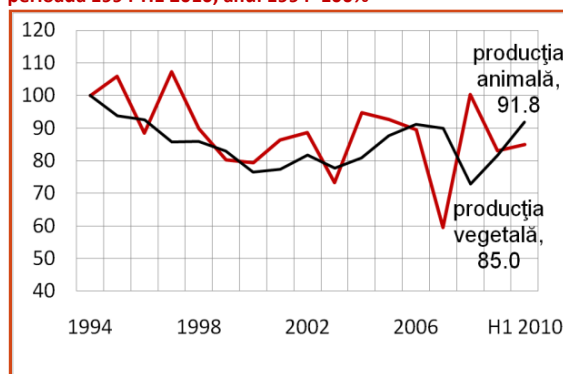
Resursele PIB	
Agricultura	0,2
Industria	0,8
Construcții	-0,8
Servicii	1,4
Impozite nete pe produs	3,1
Utilizările PIB	
Consum final gosp. casnice	2,5
Consum fin. administrației publice și instituțiilor fără scop lucrativ	-0,5
Formarea brută de capital	2,0
Exportul	1,7
Importul	-1,0

Sursa: BNS.

AGRICULTURA

- În prima jumătate a anului 2010 producția agricolă a fost una destul de bună, atât în sectorul fitotehnic, cât și în cel zootehnic. Producția culturilor agricole a crescut cu 2,7% în bază anuală, iar producția produselor animaliere – cu 12,7%, rezultând într-o creștere generală pe sector de 11,1%. Însă dacă creșterea puternică a producției animaliere consolidează așteptările noastre pozitive față de evoluția sub-sectorului respectiv până la sfârșit de an, atunci evoluția bună a producției vegetale nu este nici departe una simptomatică (ținând cont, inclusiv, de ponderea modestă pe care o au primele două trimestre în valoarea producției fitotehnice anuale). Mai ales că vara anului 2010 a adus cu sine condiții meteo nefavorabile pentru agricultură.
- Luna iunie a început cu puternice averse de ploaie și grindină, care au compromis vaste suprafețe ocupate de culturi agricole, pagubele fiind estimate la circa 90 milioane lei¹. În a doua decadă a lunii iunie au fost înregistrate temperaturi-record pentru decada respectivă pe întreaga perioadă de observații instrumentale. În iulie au urmat precipitații care pe alocuri au depășit de 2-3 ori normele multianuale. Precipitațiile intense s-au soldat cu inundații de proporții pe râul Prut și cu distrugerea unor întinse suprafețe agricole (circa 31 mii ha conform unei surse oficiale², dar 1,7 mii conform alteia³). Însă, în pofida

Figura 2. Evoluția indicelui volumului producției agricole în perioada 1994-H1 2010, anul 1994=100%

Sursa: BNS.

¹ Pro-TV Chișinău cu referință la Ministrul Agriculturii și Industriei Alimentare, domnul Valeriu Cosarciuc, <http://www.protv.md/stiri/social/ploile-si-grindina-din-ultimele-zile-au-facut-pagube-de-aproximativ.html>.

² Din scrisoarea Prim-ministrului Vlad Filat adresată omologilor săi din statele membre ale UE, SUA, CSI și alte state participante la Forumul Parteneriat pentru Moldova, disponibil la http://gov.gov.md/www.gov.md/file/INUNDATII_2010/09_07_2010%20scrisoare%20PM%20ro.pdf.

impactului umanitar negativ, inundațiile ca atare vor avea un efect minor asupra cantității producției agricole. Mult mai puternic va fi impactul negativ al precipitațiilor abundente căzute în întreaga țară decât al inundațiilor care au afectat zone limitate. În mod special, va avea de suferit calitatea și cantitatea grâului alimentar din recolta anului 2010 și aceasta ar putea aduce cu sine o anumită creștere a prețurilor la pâine. Mai ales că o majorare a prețurilor la cereale este de așteptat și la scară internațională. Însă acest impact nici pe departe nu va fi unul catastrofal, după cum pretind unele partide politice care deja s-au angajat într-o campanie electorală neformală și care în lupta politică utilizează și argumentul pretinselor efecte catastrofale ale condițiilor meteo asupra securității alimentare a țării.

- Ce învățăminte pot fi trase din evoluțiile prezentate mai sus? *Primul*, producătorii agricoli nu ar trebui să mizeze pe ajutor de stat în asemenea circumstanțe excepționale. Or, statul, în mod banal, nu are resursele necesare pentru a compensa fermierilor pierderile suportate. *Al doilea*, natura capricioasă sugerează deja mai bine de două decenii producătorilor agricoli că nu ar fi rău să-și asigure culturile și animalele, dar aceste sugestii doar sugestii rămân. Mai ales că statul subvenționează parțial cheltuielile suportate cu asigurarea. *În al treilea rând*, inundațiile au relevat încă o dată cât de neputincios (chiar dacă bine intenționat) este statul în situația când cataclismele naturale deja sunt dezlănțuite. Infrastructura anti-inundații (la fel ca și infrastructura anti-grindină, anti-îngheț, sistemele de irigare) – chiar dacă costisitoare – trebuie pusă la punct cu mult timp înainte de survenirea cataclismelor. Din aceasta rezultă și *al patrulea învățământ* – Moldova trebuie urgent să adopte un plan de măsuri concrete pentru adaptarea la fenomenele meteorologice extreme și cataclisme. Un asemenea plan de măsuri este foarte costisitor, dar impactul fenomenelor climatice extreme ne convinge o dată în plus că zgârcitul plătește dublu.

INDUSTRIA

Pornind de la o bază de referință statistică destul de scăzută, anul curent a început cu ritmuri bune de creștere a producției industriale și care au accelerat și mai mult spre mijlocul anului (

- Figura 3). Astfel, în iunie 2010 producția industrială era cu 8,8% mai mare decât în iunie 2009, iar volumul cumulativ al producției obținute în prima jumătate de an depășise cu 6,6% nivelul atins în perioada corespunzătoare din 2009.
- Mai multe ramuri au crescut în această perioadă, dar cea mai importantă contribuție la creșterea producției industriale a fost adusă de ramuri care au beneficiat direct de restabilirea cererii pe piețele externe: fabricarea băuturilor alcoolice și fabricarea articolelor de îmbrăcăminte. Este însă curios că restabilirea puternică a producției în ramura articolelor de îmbrăcăminte nu s-a reflectat pozitiv și asupra furnizorilor locali ai acestei ramuri, după cum sugerează stagnarea ramurii de produse textile și care face parte din lanțul tehnologic pentru întreprinderile care fabrică articole de îmbrăcăminte. Aceasta este consecința

Figura 3. Indicele lunar al producției industriale, bază anuală

Sursa: BNS.

³ Știrea „Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare acordă ajutor țăranilor din zonele sinistrate”, <http://maia.gov.md/libview.php?l=ro&idc=52&id=14053>.

modelului de dezvoltare a clusterului de „articole de îmbrăcăminte”, care pe parcursul a mai bine de un deceniu este axat pe deservirea comanditarilor de peste hotare în cadrul unor contracte de procesare externă. Aceste contracte au permis companiilor respective să supraviețuiască, prestând servicii de procesare a materiei prime livrate de comanditar, dar, în același timp, au dus la ruperea lanțurilor tehnologice tradiționale.

- Câteva ramuri, care în ultimii ani nu au avut o evoluție tocmai fulminantă, în 2010 au crescut puternic, aducând o contribuție esențială la creșterea pe sectorul industrial în ansamblu. Printre aceste „stele în revenire” se numără fabricarea de mașini și echipamente (+26%), industria chimică (+30%), conservarea fructelor și legumelor (+13,2%).
- Însă câteva ramuri importante au rămas în recesiune profundă, limitând expansiunea sectorului industrial în ansamblu și contribuind la scăderea ocupării și veniturilor populației. Printre acestea, cel mai mult au erodat creșterea producției industriale cele din clusterul „construcții, materiale de construcție și ramuri conexe”: industria extractivă (-11%), producția altor produse din minerale nemetalifere (-9%), fabricarea produselor finite din metal (-25%) și industria metalurgică (-2%). Deși în toate aceste ramuri în ultimele câteva luni s-au făcut observate și semne de stabilizare, acestea au fost foarte timide.
- Riscurile majore care pot submina creșterea producției industriale sunt legate de incertitudinea asupra relațiilor comerciale cu Federația Rusă și creșterea constantă a costurilor de producție. Totodată, continuarea instabilității politice ar putea să influențeze în mod negativ deciziile investitorilor străini vizavi de investirea în Republica Moldova. Până în prezent, industria prelucrătoare a atras un volum mic de investiții străine directe, ceea ce a împiedicat transferul tehnologic și consolidarea capacităților competitive naționale pe plan extern.
- Totodată, asemenea ritmuri modeste de creștere (sub 10%) nu vor permite restabilirea rapidă a nivelului de producție industrială din perioada pre-criză. Să reamintim că pentru industria moldovenească criza a început în anul 2006, odată cu introducerea embargoului la exportul băuturilor alcoolice în Federația Rusă. De atunci, producția industrială a scăzut în termeni reali cu circa 32%. Dacă se menține ritmul de creștere actual, orizontul realist când poate fi recuperat nivelul de producție industrial este undeva în anii 2013-2014.

Tabelul 2. Contribuția ramurilor la creșterea producție industriale, puncte procentuale

Total industrie,%	6.6
Fabricarea vinului	1.6
Articole de îmbrăcăminte	1.4
Băuturi alcoolice distilate	1.0
Fabricarea prod. tutun	0.7
Art. piele și încălțăm.	0.6
Mașini și echipamente	0.4
Industria chimică	0.4
Conservarea fruct. și legumelor	0.3
Sectorul energie	0.3
Fabricarea hârtiei și cartonului	0.2
Fabricarea produselor lactate	0.2
Produse de cofetărie	0.1
Mobilier	0.1
Prelucrarea cărnii	0.1
Nutrețuri pentru animale	0.0
Fabricarea zaharului	0.0
Industria metalurgică	0.0
Produse de morărit și amidon	0.0
Produse textile	0.0
Panificație și patiserie	-0.1
Băuturi nealcoolice	-0.1
Prelucrarea lemnului	-0.1
Edituri și poligrafie	-0.1
Industria extractivă	-0.2
Instrum. med., preciz., opt.	-0.3
Produse finite din metal	-0.4
Art. cauciuc și plastic	-0.4
Prod. din min. nemetalifere	-1.1

Sursa: BNS și calculele autorilor.

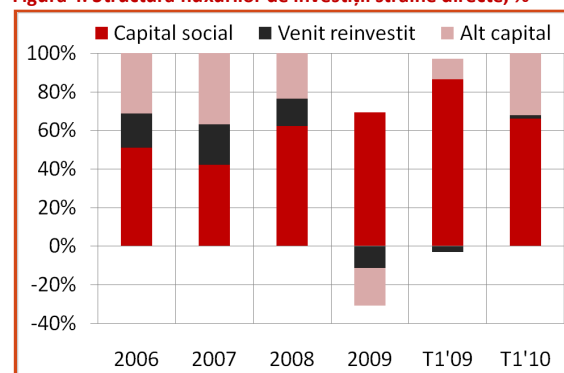
INVESTIȚIILE ȘI CONSTRUCȚIILE

- Cele mai recente date statistice asupra investițiilor confirmă estimările noastre exprimate anterior (vezi Realitatea Economică nr. 13) că procesele investiționale încă nu s-au restabilit la nivelul pre-criză și că durata de recuperare va fi de cel puțin doi-trei ani. Astfel, statistica conturilor naționale reflectă în primul trimestru al anului curent o scădere puternică a investițiilor brute de capital fix (-20%) și aceasta după scăderea cu 37% în anul 2009. Este sugestiv că cel mai puternic au scăzut investițiile în case de locuit (-31%), deși scăderea cheltuielilor de investiții se observă practic în toate tipurile de mijloace fixe, cu interesantă excepție a transporturilor (+33,7%).
- Este interesant că investițiile în întreprinderile aflate în proprietate publică au crescut marginal (+3%) față de 2009, deși

anul precedent înregistraseră o scădere esențială de circa un sfert. Această revenire ar părea ciudată, la prima vedere, mai ales că investițiile finanțate din bugetul de stat și cele locale au fost în cădere liberă în anul 2010. Explicația este că aceste întreprinderi au finanțat din resurse proprii cheltuielile investiționale. Evoluția dată ar fi fost demnă de toată aprecierea dacă nu ar fi fost limitată la 2, poate 3, întreprinderi de stat mari care au dispus de resurse investiționale. Pe de altă parte, investițiile în întreprinderile private locale au continuat să scadă accelerat în 2010 (-29% în T1'10 față de -23% în T1'09).

- Pe acest fundal posac, destul de optimiste arată, aparent, datele privind evoluția investițiilor străine directe în economia moldovenească. Conform informației din balanța de plăți, fluxul net al acestora a crescut de la 33,2 milioane USD în T1'09 la 47,5 milioane în T1'10. Totuși, nivelul de referință pentru investițiile străine ar trebui să fie mai degrabă T1'08, când influxul de investiții străine directe a fost de 126 milioane USD. Însă datele disponibile sugerează că investițiile străine revin la modelul tradițional în care o parte foarte mare de investiții sunt alocate nu în capitalul social, ci sub forma de împrumuturi și de venit reinvestit (Figura 4). Aceasta denotă că transferul tehnologic asociat cu investițiile străine încă rămâne relativ limitat.

Figura 4. Structura fluxurilor de investiții străine directe, %

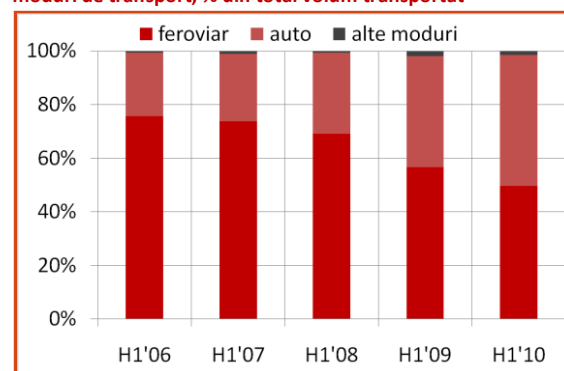

Sursa: BNM și calculele autorilor.

SERVICIILE

Sectorul serviciilor a înregistrat o modestă revenire în primul trimestru (+1,3% creștere a valorii adăugate), dar a fost principalul motor al creșterii economice realizate, și aceasta în virtutea ponderii sale majore în PIB (de 68%). Comerțul și telecomunicațiile sunt principalele mari sectoare care au înregistrat creșteri importante (5,4% și, respectiv, 10%). Însă evoluția altor sectoare este mai ambiguă. După o prăbușire de 53% a volumului de mărfuri transportate și de -5% a numărului de pasageri în anul 2009, în prima jumătate a anului curent situația a început să se stabilizeze. Volumul mărfurilor transportate a scăzut cu circa 3,5%, în timp ce numărul de pasageri transportați a crescut cu 12%. De fapt, noi credem că rata reală de creștere este mai înaltă, existând semnale de sporire a cotei activităților economice desfășurate „la negru” în sectorul transporturilor în anul 2010. În interiorul sectorului, se face remarcată o interesantă schimbare structurală: pe piața de transport a mărfurilor modul de transport rutier și-a adjudecat o cotă de piață practic egală cu cea a transportului feroviar (

Figura 5. Evoluția cotelor de piață în transportul de mărfuri pe moduri de transport, % din total volum transportat

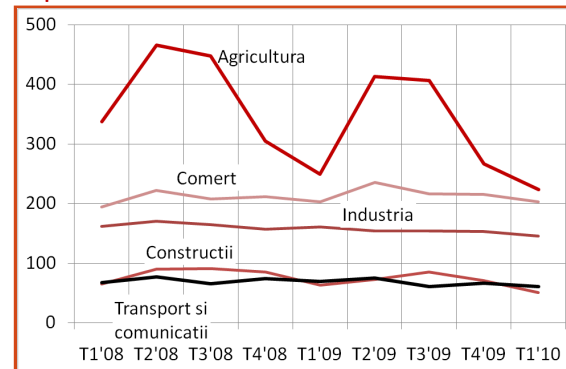
Sursa: BNS.

- Figura 5). Și nu este vorba de o schimbare recentă, ci de o tendință.
- Un alt sector pentru care sunt disponibile interesante date statistice este cel al turismului. Continuarea scăderii numărului de turiști și excursioniști în cadrul turismului receptor din primul trimestru al anului curent (-22%) și diminuarea cu 44% a cetățenilor angajați în turism intern confirmă un singur lucru: sectorul turistic național este în cădere liberă. Pe de altă parte, criza nu pare să fi influențat semnificativ planurile de vacanță peste hotare ale moldovenilor: în 2009 numărul celor plecați peste hotare prin intermediul tur-operatorilor a crescut cu aproape 10%, iar în T1'10 - cu 7%, și aceasta fără a ține cont de imensele fluxuri de turiști care pleacă în mod independent către asemenea destinații ca Ucraina, România și Bulgaria.

PIAȚA FORȚEI DE MUNCĂ

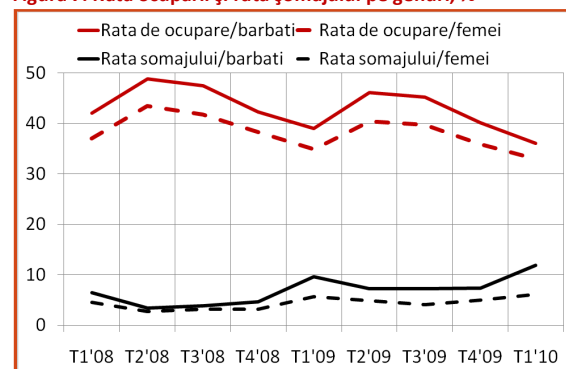
- După cum a fost menționat în edițiile precedente ale Realității Economice, indicatorii social-economici răspund cu întârziere la evoluțiile din economie din cauza impactului direct și imediat sesizabil al acestora asupra populației. Astfel, după cum concedierile au fost ultimele măsuri întreprinse de angajatori pe măsură ce simptomele crizei economice deveneau tot mai evidente, la fel și deschiderea locurilor noi de muncă întârzie în contextul actualei redresări economice.
- În T1'10 numărul populației ocupate a continuat să scadă, rata ocupării atingând minimul istoric de 34,4%. În pofida creșterii volumului de activitate înregistrate în majoritatea sectoarelor economice la început de an, populația ocupată s-a redus în majoritatea sectoarelor (agricultură – cu 10,4%, industrie – 9,6%, construcții – 19,8%, transporturi și comunicații – 15,6%), excepție fiind sectorul comerțului și administrației publice, învățământ și asistență socială, unde numărul populației ocupate a fost constant (Figura 6).
- Natura actualei crizei, care a afectat disproportional sectoarele economice, a avut impact diferit asupra femeilor și bărbaților. Astfel, bărbații au fost mai puternic afectați de reducerile de personal, datorită prezenței lor mai înalte în sectoarele afectate mai puternic de criză (construcții, industrie și agricultură). Numărul bărbaților ocupați s-a redus cu 7,5% în T1'10, pe când numărul femeilor s-a diminuat cu 4,8%. Impactul diferit al crizei asupra femeilor și bărbaților este reflectat și de indicatorii șomajului pe genuri. Dacă numărul femeilor șomeri a crescut în T1'10 cu 2,4% în bază anuală, atunci numărul bărbaților șomeri a crescut cu 17,9% în aceeași perioadă (Figura 7).
- Cele mai vulnerabile la efectele durabile ale crizei sunt persoanele angajate în ocupații informale, numărul cărora a scăzut cu 7,4% - considerabil mai mult decât reducerea de 3% a numărului de persoane angajate în ocupații formale.
- În urma reducerii numărului de persoane ocupate în întreprinderile sectorului formal, acestea au migrat în gospodăriile casnice (unde numărul persoanelor ocupate a crescut cu 18%), au intrat în șomaj (numărul șomerilor crescând cu 12,3%, iar rata șomajului atingând 9,1%) sau au emigrat (numărul persoanelor plecate la lucru sau în căutare de lucru peste hotare crescând în T1'10 cu 5,2% în bază anuală).

Figura 6. Numărul de persoane ocupate pe sectoare economice, mii persoane

Sursa: BNS.

Figura 7. Rata ocupării și rata șomajului pe genuri, %

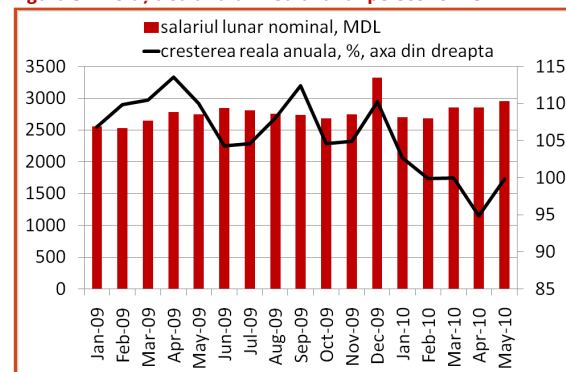

Sursa: BNS.

VENITURILE GOSPODĂRIILOR CASNICE

- Timp de un an salariile au rezistat presiunilor economice și au crescut, în special datorită majorării administrative a acestora în sectorul bugetar la început de 2009. Pe măsura atenuării efectului majorărilor administrative, salariul mediu lunar începe să înregistreze o scădere anuală, după cum a fost în lunile aprilie și mai (Figura 8). Asemeni indicatorilor pieței muncii, salariile răspund cu întârziere la prime semne ale ieșirii din recesiune.
- Lipsa resurselor financiare necesare pentru majorarea suplimentară a salariilor și inflația înaltă au determinat reducerea salariului real în sectorul administrației publice și sănătății în mai cu 9,3% și, respectiv, 4%. Doar în sectorul de învățământ, unde salariile au fost majorate în două tranșe în 2009, salariul mediu a crescut în mai 2010 față de aprilie cu 6,7%, aceasta fiind cea mai semnificativă majorare per economie.

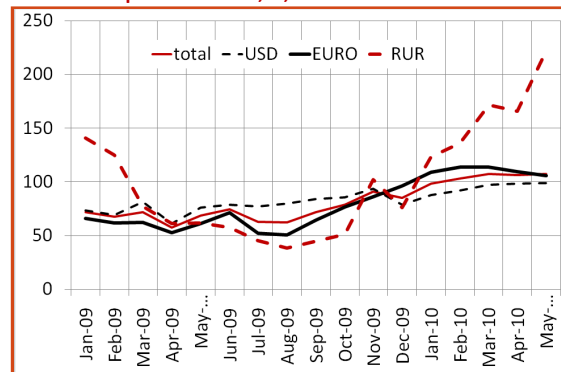
Figura 8. Evoluția salariului mediu lunar pe economie

Sursa: BNS și calculele autorilor.

- Evoluțiile salariilor din sectorul real al economiei sunt divergente. În câteva sectoare (industria prelucrătoare, transporturi și comunicații, activități financiare și hoteluri și restaurante), angajatorii au reacționat în scurt timp după primele semne de recuperare economică, salariile înregistrând recent o ușoară creștere. Totuși, o mare parte din angajatorii altor ramuri economice nu sunt pregătiți să majoreze salariile până la recuperarea definitivă, salariile chiar înregistrând descreștere în termeni reali. Cei mai afectați sunt angajații sectoarelor industriei extractive și energiei electrice, și termice, apă și gaze unde salariul mediu lunar s-a redus cu peste 5%.
- Datele privind transferurile din străinătate efectuate de persoanele fizice denotă reinversarea trendului descendent al acestora la început de 2010, în ianuarie–mai creșterea fiind de 4,9%. Transferurile în EURO, care provin în special din țările UE, au revenit la trendul pozitiv mai devreme și înregistrează o creștere mai rapidă decât transferurile în USD, care provin în mare parte din țările CSI (Figura 9). Evoluția dată contravine, aparent, recuperării economice mai puternice în CSI decât în UE. Aceasta însă se explică prin relansarea întârziată a sectorului de construcții în Rusia și alte state CSI, care angajează cei mai mulți cetățeni moldoveni, în timp ce sectorul serviciilor în țările UE, în care sunt preponderent angajați emigranții, a suferit mai puțin.

Figura 9. Rata de creșterea a transferurilor din străinătate efectuate de persoane fizice, %, bază anuală

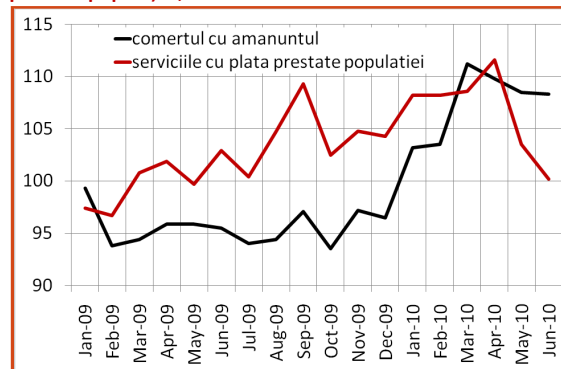

Sursa: BNM și calculele autorilor.

CONSUMUL GOSPODĂRIILOR CASNICE

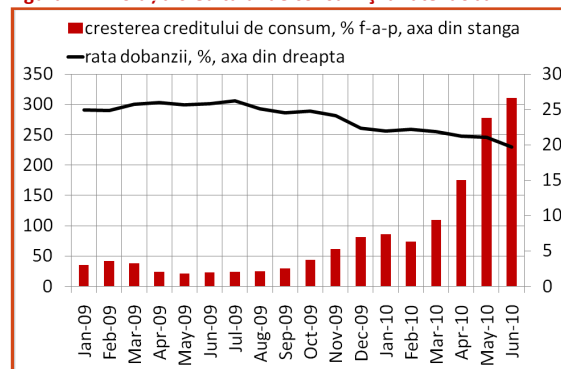
- Consumul intern a revenit pe trendul ascendent încă de la începutul anului, datele statistice indicând asupra revenirii la vechiul model de creștere economică, bazat pe consum și mai puțin pe investiții. Astfel, creșterea consumului gospodăriilor casnice a contribuit cu 2,5% la creșterea economică din primul trimestru al anului, această componentă reprezentând 100,9% din PIB.
- Creșterea continuă a comerțului interior de bunuri și servicii pe parcursul a șase luni ale anului indică asupra recuperării definitive a consumului. Totuși, vânzările cu amănuntul, care au crescut cu 8,3% în luna iunie f-a-p, încă nu au atins nivelul ratei de creștere din anii precedenți crizei, efectele acesteia fiind de lungă durată. Comerțul cu servicii, care a fost afectat mai puțin, înregistrând creștere chiar în perioada crizei, și-a temperat ritmul de creștere, înregistrând o stagnare în iunie 2010.
- Relansarea consumului a fost susținută atât de influxul mai înalt de venituri remise, cât și de creșterea creditului de consum. După contracția creditului acordat populației pe parcursul anului 2009 cu 65%, politica monetară mai relaxată promovată de BNM a permis reducerea ratelor dobânzii și eliberarea resurselor financiare pentru creditare. În rezultat, volumul creditelor de consum acordate a început să crească în termeni anuali din martie 2010, înregistrând o triplare în luna mai (Figura 11).
- Totuși creșterea remitențelor nu a fost suficient de puternică pentru a compensa scăderea din anul 2009. Astfel, deși consumul gospodăriilor casnice a urmat o evoluție pozitivă, economiile populației au urmat un trend negativ. Atât volumul depozitelor în MDL, cât și al depozitelor în valută străină, a scăzut în mai și iunie, cauza fiind în reducerea dobânzilor pentru depozitele atrase de băncile comerciale (în medie 8,9% pentru depozitele în MDL și 3,2% pentru depozitele în valută străină).

Figura 10. Indicele volumului comerțului cu amănuntul și serviciilor prestate populației, bază anuală

Sursa: BNS.

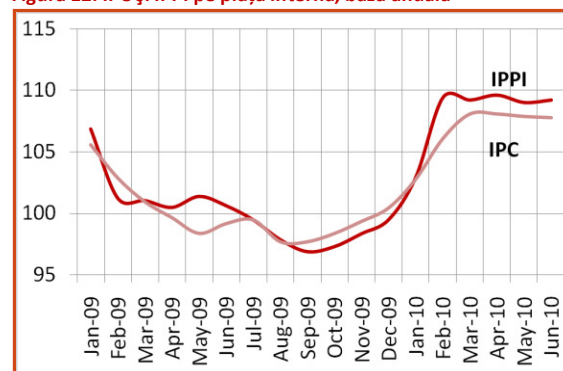
Figura 11. Evoluția creditului de consum și a ratei dobânzii

Sursa: BNS și calculele autorilor.

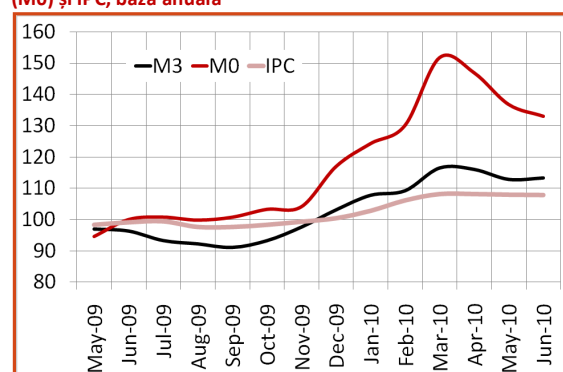
- În mod tradițional, sezonul de vară pentru Republica Moldova este o perioadă deflaționistă. Astfel, în luna iunie a fost înregistrată o deflație lunară a prețurilor de consum de 0,5%, determinată în primul rând de ieftinirea majorității produselor alimentare, în special a legumelor (-18,4%). Totodată, recolta mai săracă din acest an la unele fructe și creșterea costurilor de depozitare a dus la scumpirea acestora cu 4,1%. Diminuarea prețurilor a mai fost susținută de ieftinirea medicamentelor (-0,5%) - rezultat al intervențiilor Guvernului în acest sector. Totodată, s-a observat și o ieftinire modestă a combustibilului, cauzată de evoluția cotațiilor la bursele internaționale.
- În paralel cu ieftinirea unor produse de importanță socială, au fost înregistrate scumpiri esențiale la gazele naturale (+7,9%) și încălzirea centralizată (+5,9%). Pe lângă zdruncinarea bugetelor gospodăriilor casnice (cererea pentru serviciile comunale este practic inelastică), acestea mențin presiunile inflaționiste pentru următoarele luni, prin intermediul costurilor de producție.
- În pofida unei deflații lunare, IPC în expresie anuală rămâne superior nivelului țintit de BNM ($5\% \pm 1$ p.p.). În luna iunie acesta a constituit 7,7% și exprimă rezultatul unui set de factori monetari și non-monetari (precum și aritmetici). Presiunile inflaționiste din parte ofertei sunt exprimate prin creșterea costurilor de producție, care corelează perfect cu IPC (Figura 12). Totodată, deprecierea leului a stimulat creșterea costurilor și prețurilor, luând în considerație faptul că majoritatea resurselor energetice sunt importate.
- În același timp, nu putem subestima nici presiunile inflaționiste din partea cererii, care, contrar afirmațiilor BNM, persistă și sunt exprimate de creșterea vizibilă a masei monetare cu ritmuri net superioare ratei IPC (Figura 13). Acesta este un rezultat direct al reanimării consumului intern (despre care găsiți mai mult în secțiunea „Consumul gospodăriilor casnice”). Caracterul monetar al inflației este determinat, în special, de creșterea banilor în circulație (M0), ritmul anual de creștere a căruia depășește esențial celelalte agregate monetare. Cauza constă în diminuarea costurilor de oportunitate a păstrării banilor cash în urma diminuării ratelor depozitelor bancare și altor instrumente financiare, ceea ce le fac mai puțin atractive pentru populație și agenții economici și, în final, stimulează consumul.
- Guvernul și BNM nu trebuie să subestimeze pericolul inflaționist și aceasta în pofida argumentelor de sorginte keynesiană devenite foarte populare în prezent precum că inflația redistribuie o parte din venituri de la cei de economisesc la cei ce se împrumută și, respectiv stimulează consumul/investițiile. În cazul Republicii Moldova acest efect redistributiv va fi compromis de gradul mic de îndatorare al sectorului real și nivelul scăzut de încredință reciprocă dintre bănci și populație/sectorul real. Astfel, creșterea inflației tergiversează relansarea creditării economiei, iar creșterea prețurilor la produsele greu substituibile (produse alimentare, servicii comunale etc.) subțiază bugetele gospodăriilor casnice și restrânge consumul.
- Pe lângă factorii monetari și cei non-monetari identificați, trebuie să-i luăm în calcul și pe cei aritmetici: baza mică de comparație determinată de o inflație de numai 0,4% din 2009 practic condamnă economia moldovenească la o inflație anuală

Figura 12. IPC și IPPI pe piața internă, bază anuală

Sursa: BNS.

Figura 13. Indicele masei monetare (M3), banilor în circulație (M0) și IPC, bază anuală

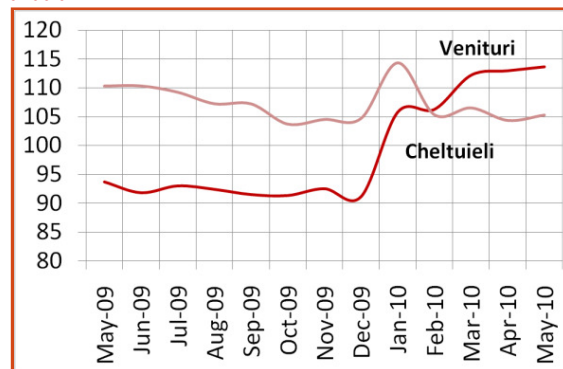
Sursa: BNM.

relativ înaltă în 2010. Conform estimărilor noastre la finele anului curent IPC anual se va încadra în intervalul de 7%-8%. Principalii factori care vor influența creșterea prețurilor vor fi costurile de producție, masa monetară, deprecierea monedei naționale, precum și inflația din principalii parteneri comerciali ai țării noastre, în special: Rusia și România.

POLITICA BUGETAR-FISCALĂ

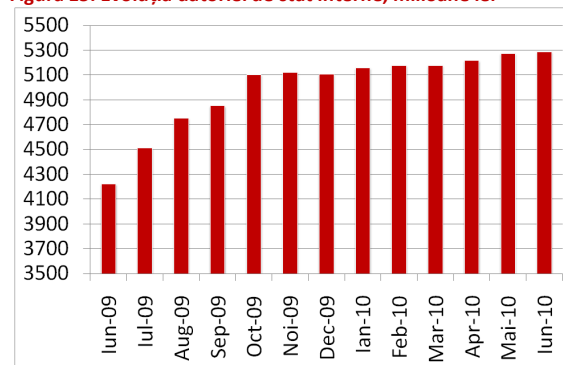
- Pe parcursul lunii mai au devenit tot mai clare semnele stabilizării finanțelor publice. Această stabilizare este relevantă de diminuarea ritmurilor anuale de creștere a cheltuielilor publice, în paralel cu creșterea relativ robustă a veniturilor publice, ceea ce creează premisele necesare diminuării deficitului bugetar (Figura 14).
- În perioada ianuarie-mai 2010 veniturile bugetului consolidat au crescut, în expresie anuală, cu 13,7%, în special datorită impozitelor indirecte. Astfel, încasările din TVA au crescut cu 17,6%, din accize - cu 24,9% și din impozitele asupra comerțului internațional - cu 26,1%. Evident, aceste creșteri au fost determinate în mod deosebit de majorarea administrativă a accizelor la unele produse (carburanți, țigări, băuturi alcoolice, cosmetică etc.), a TVA cu un 1 p.p. la gazele naturale importate, precum și de o depreciere a monedei naționale. În așa mod, Guvernul a recurs la impozitarea consumatorilor pentru a plăti nota de plată pentru politica bugetară eronată promovată în 2009. Totodată, nu trebuie să ignorăm nici relansarea consumului gospodăriilor casnice, care la fel a contribuit la majorarea încasărilor la buget (vezi mai multe în secțiunea "Consumul gospodăriilor casnice").
- În luna mai, creșterea anuală a încasărilor din contribuțiile de asigurări sociale a fost de circa 4% - un nivel inferior creșterii salariului mediu în aceeași perioadă (+7,7%). Pe parcursul ultimelor câteva luni această divergență doar s-a accentuat. În contextul în care numărul de locuri de muncă scade, o asemenea dinamică sugerează o tendință a întreprinderilor de a intra în umbră.
- Având în vedere necesitatea diminuării deficitului bugetar, care figurează și printre condițiile centrale ale FMI în cadrul memorandumului de finanțare, Guvernul promovează o politică bugetară austeră, dar echilibrată. Astfel, o serie de linii bugetare au fost supuse unei optimizări mai accentuate, altele mai puțin, evidențiind caracterul mai focusat al politicii de cheltuieli publice. Drept rezultat, în perioada ianuarie-mai 2010 rata anuală de creștere a cheltuielilor bugetare a fost inferioară nivelului inflației și a constituit 5,3%.
- Printre cele mai puțin prioritare domenii din punct de vedere bugetar s-au dovedit a fi serviciile de stat cu destinație specială, apărarea națională, menținerea ordinii publice și securității naționale, sectorul agricol, protecția mediului înconjurător și hidrometeorologia. În același timp, creșterea cheltuielilor publice a fost determinată de cele trei sectoare pentru care, în mod tradițional, se alocă majoritatea banilor publici: învățământul (+17,3%), ocrotirea sănătății (+2,5%) și asistența socială (+13,7%). Creșterea acestora poate fi înțeleasă în termeni de analiză politică, dar este necesar de menționat că în vederea eficientizării utilizării banilor publici, reformele majore trebuie să țintească anume aceste domenii. Or, deocamdată, la

Figura 14. Indicele veniturilor și cheltuielilor bugetare, bază anuală

Sursa: Ministerul Finanțelor.

Figura 15. Evoluția datoriei de stat interne, milioane lei

Sursa: BNM.

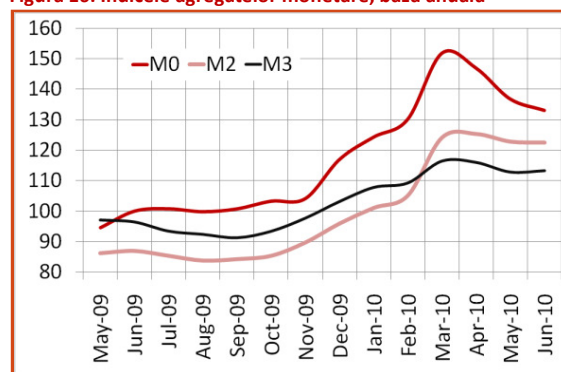
orizont nu se întrezăresc reforme care ar spori eficiența utilizării banilor publici în aceste domenii.

- În luna iunie, Guvernul a continuat să recurgă masiv la emisiuni de valori mobiliare de stat. Astfel, volumul mediu de VMS anunțat de Ministerul Finanțelor pentru cele mai populare bonuri de trezorerie (de 91 zile și 182 zile) a constituit 40 mil. MDL și 52 mil. MDL respectiv. Însă, din cauza scăderii cererii din partea băncilor comerciale, volumul mediu comercializat după fiecare licitație s-a diminuat față de luna precedentă și a constituit 40,2 mil. MDL și 50,4 mil. MDL. Totuși, datoria publică internă a crescut față de luna precedentă cu 14,1 mil. lei și a constituit 5287,3 mil. lei, foarte aproape de pragul limită stabilit de Guvern pentru 2010 (Figura 15).

POLITICA MONETARĂ

- Banca centrală a continuat promovarea unei politici monetare prudente, balansând între necesitatea temperării presiunilor inflaționiste și asigurarea condițiilor necesare pentru ca creșterea economică să câștige teren. Ratele instrumentelor de politică monetară au rămas neschimbate pe parcursul lunii iunie. Reticența BNM de a înăspri politica monetară este determinată de evoluția inflației de bază, care în luna iunie a constituit 5,3% în expresie anuală, încadrându-se în limitele acceptabile de către BNM (4%-6%). Diferența vizibilă dintre IPC și inflația de bază este cauzată de abundența factorilor nemonetari (creșterea costurilor de producție, productivitatea scăzută, inflația importată etc., vedeți mai multe în secțiunea Prețuri) și care nu pot fi controlați de BNM.
- Creșterea consumului gospodăriilor casnice, precum și a volumului de credite acordate de către băncile comerciale, a condiționat creșterea masei monetare, cauzând presiuni inflaționiste. Deși, ratele anuale de creștere a agregatelor monetare sunt mai moderate față de luna precedentă, în luna iunie acestea au rămas la nivele relativ înalte. Astfel, masa monetară (M3) a crescut cu 13,3%, M2 – cu 22,4%, iar volumul banilor în circulație (M0) a crescut cu 33,1% (Figura 16), care și cauzează cel mai mare pericol inflaționist.
- În vederea temperării acestor presiuni inflaționiste, BNM a recurs, în mod tradițional, la sterilizarea masei monetare, care este un instrument de influență indirectă asupra creșterii prețurilor, dar care are efecte mai puțin nocive asupra creșterii economice. Astfel, în luna iunie soldul mediu zilnic al certificatelor BNM a crescut față de luna precedentă cu 6,4%, atingând nivelul 3502,1 mil. MDL. Astfel, BNM și-a consolidat poziția de principal debitor al sistemului bancar, pe care a avut-o până la criză, rolul asumat fiind cel de a steriliza excedentul de lichidități din economie și de a oferi băncilor comerciale o sursă sigură, deși poate nu tocmai foarte profitabilă, de venit.
- Este interesant că în paralel cu operațiunile de sterilizare a lichidităților, BNM a intensificat operațiunile de livrare a lichidităților prin intermediul liniei de creditare a băncilor comerciale. Volumul creditelor acordate de către BNM băncilor, în luna iunie, a constituit 42,2 mil. MDL (de peste 2 ori mai mult față de luna precedentă). Creșterea cererii băncilor comerciale pentru resursele creditare ale BNM poate fi explicată de tendințele de relansare economică care prind contururi tot mai clare. Creșterea încrederii băncilor comerciale și a agenților

Figura 16. Indicele agregatelor monetare, bază anuală

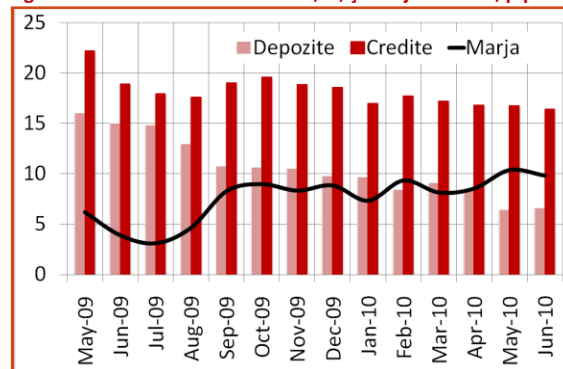
Sursa: BNM.

economici în perspectivele de recuperare economică alimentează cererea pentru credite din partea sectorului real, în timp ce băncile devin mai puțin reticente în ceea ce ține de creditare și reduc primele de risc incluse în ratele comerciale (vezi capitolul "Sectorul bancar").

SECTORUL BANCAR

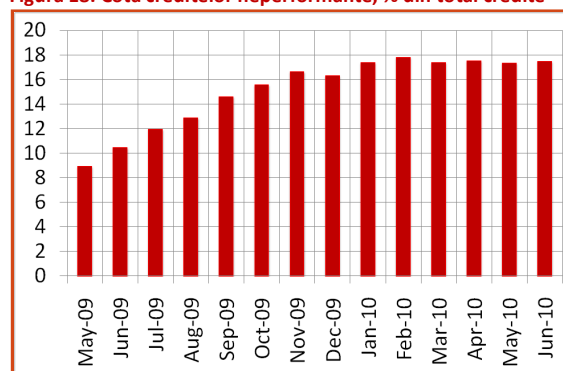
- Probabil cea mai importantă tendință înregistrată în sectorul bancar în lunile mai și iunie a fost reorientarea băncilor comerciale de la finanțarea deficitului bugetar, la creditarea sectorului real al economiei. Până nu demult cererea băncilor pentru valorile mobiliare de stat creștea constant pe fondul reticenței băncilor de a credita sectorul real al economiei, fie chiar în defavoarea indicatorilor de rentabilitate – un fenomen specific tuturor crizelor economice. La moment, însă, observăm o răcire a cererii din partea băncilor pentru VMS și creșterea creditării sectorului real al economiei. Spre exemplu, volumul mediu al cererilor depuse de bănci pentru cele mai întrebate bonuri de trezorerie (182 zile) a scăzut în mai cu 9,1% și în iunie cu 15,9%, în bază lunară.
- Dezghețarea activității de creditare a băncilor comerciale a fost determinată de simptomele tot mai clare de recuperare economică și a ușoarei ameliorări a încredinței reciproce dintre bănci și agenții economici. Astfel, în luna iunie volumul total de credite în lei a crescut cu 21,4% față de luna precedentă, iar cel acordat agenților economici cu 27,4%. Precum am anticipat în edițiile precedente ale Realității Economice, ratele dobânzilor la creditele bancare acordate în lei au continuat să scadă, lent, dar sigur (16,46% în iunie, față de 17,03% în ianuarie, Figura 17), drept urmare a diminuării marjei de risc, dar și a ieftinirii resurselor atrase de la populație (dobânzile la depozite au scăzut de la 9,70% în ianuarie, până la 6,65% în iunie).
- În pofida extinderii creditării, problema „intoxicării” sistemului bancar rămâne una stringentă, cu toate că în ultimele luni se conturează o stabilizare a situației (Figura 18). În iunie, ponderea creditelor nefavorabile în total portofoliu de credite a băncilor comerciale a rămas relativ înaltă – 17,47% - și este explicată de situația nefastă din două sectoare (construcțiile și sectorul vitivinicol). Aceasta denotă faptul că sectorul real rămâne într-o situație deocamdată destul de dificilă, care va putea fi absorbită în decurs de câteva luni doar odată cu încasarea veniturilor de la noile credite acordate. Un risc major este reintroducerea embargoului la exportul produselor alcoolice în Federația Rusă, ceea ce va compromite definitiv situația financiară a debitorilor din sectorul vitivinicol.
- Reorientarea activității de creditare a băncilor comerciale a influențat pozitiv indicatorii de rentabilitate ai acestora, dat fiind faptul că Guvernul, deși este cel mai sigur debitor, nu poate plăti dobânzi la fel de mari precum companiile private. Astfel, în lunile mai și iunie, rentabilitatea activelor a constituit 1,78% (+0,27 p.p. față de aprilie), iar rentabilitatea capitalului – 9,96% și 9,94% (+1,5 și +1,3 p.p. față de aprilie). Dinamica ascendentă a acestor indicatori estimată pentru următoarele luni, în comun cu îmbunătățirea situației financiare a agenților economici și, respectiv, a atenuării riscului de faliment, va crea premise pentru diminuarea în continuare a dobânzilor la credite.

Figura 17. Ratele dobânzii bancare, %, și marja bancară, p.p.

Sursa: BNM

Figura 18. Cota creditelor neperformante, % din total credite

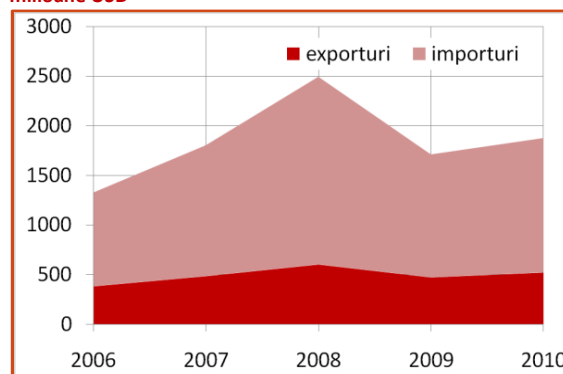
Sursa: BNM

- Totuși, dinamica de ieftinire a creditelor va fi mai degrabă una anemică, tergiversată de menținerea nivelului înalt al ponderii creditelor nefavorabile în portofoliile băncilor. Prin urmare, băncile vor continua menținerea unei politici conservatoare de gestiune a riscurilor, alocând sume importante în fondurile de reduceri pentru acoperirea eventualelor pierderi (în luna iunie ponderea acestora în total credite a crescut cu 0,13 p.p. până la 10,39%). La rândul său, aceasta presupune înghețarea unui volum important de lichidități. Totodată, băncile vor continua menținerea unei marje bancare relativ înalte (9,81 p.p. în luna iunie) pentru menținerea nivelurilor necesare de lichidități (Figura 17).

COMERȚUL EXTERN

- Comerțului extern continuă să rămână în convalescență. Astfel, în primele 5 luni ale anului 2010 exporturile au crescut în comparație anuală cu 10,4%, iar importurile cu 9,3%. Această creștere se bazează în mare parte pe aceleași canale de transmisie prin care s-a propagat virusul crizei economice mondiale în Moldova: cererea externă pentru exporturile moldovenești și cererea internă, preponderent alimentată de veniturile remise de emigranții moldoveni. Este cert că efectul statistic al bazei joase de comparație a ajutat și el foarte mult la robustețea comerțului extern și acesta va mai ține până la sfârșitul anului curent. Ratele de schimb ale leului față de dolar și euro au jucat și ele un rol important, preponderent de susținere a exporturilor, dacă omitem deprecierea monedei unice în ultimele câteva luni și care ar putea afecta negativ exporturile moldovenești în UE.
- Dincolo de dinamica pozitivă a comerțului extern, rămân aceleași vechi întrebări vizavi de competitivitatea exporturilor moldovenești și sustenabilitatea creșterii actuale. Într-adevăr, dacă creșterea exporturilor dă semne evidente de „oboseală” crescând în ultimele 3 luni cu 10% în bază anuală, atunci importurile postează o rată de creștere de peste 20%, indicând astfel revenirea la vechiul trend de deficite comerciale crescânde (și aceasta este exact ceea ce am anticipat în *Expres-Analiza* nr. 14 dedicată comerțului extern, <http://expert-grup.org/?go=news&n=141&nt=4>). De fapt, creșterea exporturilor moldovenești nu reprezintă nimic deosebit dintr-o perspectiva globală sau regională. În primul trimestru exporturile globale au crescut cu 27,2%, exporturile UE – cu 15,9% și CSI – cu 53,6%. Totodată, în aprilie-mai 2010 valoarea exporturilor moldovenești abia a atins nivelul anului 2007, un nivel modest în comparație cu anul ante-criză 2008 (Figura 19).
- Și mai curios, în afară de readucerea „ororii” deficitului comercial exuberant, anul 2010 a mai reînviat o „sperietoare”: consolidarea pieței rusești. Exporturile pe piața rusă s-au dovedit cele mai imune la virusul crizei, iar recuperarea economică robustă a acestei țări (+4% creșterea PIB în ianuarie-mai în Federația Rusă) și a veniturilor populației (+6,2% creșterea venitului disponibil) alimentează cererea internă în Rusia. În comparație anuală, în ianuarie-mai 2010 ponderea pieței ruse în totalul exporturilor moldovenești s-a majorat de la 19,3% până la 25,4%. În general, direcția CSI devine tot mai atractivă pentru exporturile moldovenești: exporturile spre Ucraina au crescut cu 25,6%, după prăbușirea din anul trecut. În același timp, exporturile în România rămân a fi cu 10,4% mai

Figura 19. Evoluția a comerțului extern Ian-Mai'06 - Ian-Mai'10, milioane USD

Sursa: BN și „calculule autorilor.

mici decât acum un an. Creșterea exporturilor pe piața UE este negativă în ultimele 3 luni, rezultând în creșterea negativă pentru întreaga perioadă ianuarie-mai 2010. Cu toate că exporturile către România au fost advers afectate și de condițiile climatice, este cert faptul că o creștere economică anemică (sau chiar o stagnare/recesiune) și politica bugetară tot mai austeră în țările UE vor servi drept factori fundamentali ce vor constrânge creșterea exporturilor în UE. În același timp, recuperarea economică mai solidă în Rusia și alte țări din CSI va crea un cadru propice pentru majorarea exporturilor în această direcție. Astfel, ținând cont de faptul că exporturile în alte țări se consolidează, dar nu într-o măsură ca să diminueze semnificativ importanța piețelor CSI, acestea vor rămâne extrem de importante pentru recuperarea exporturilor moldovenești în viitorul apropiat.

ECONOMIE ȘI PIEȚELE GLOBALE

- Recuperarea economică globală devine aparent tot mai solidă, fiind susținută în mare parte de stimulentele fiscale și monetare aplicate în mai multe țări. În iulie FMI din nou a revizuit în sus prognoza pentru creșterea globală - de la 4,25 la 4,6% (vezi Tabelul 3). Ținând cont de importanța stimulentele aplicate de guverne, o mare întrebare rămâne cum de retras suportul public pentru economie, fără repetarea scenariului grec, dar și fără subminarea recuperării timide. În același timp, îngrijorările legate de sustenabilitatea datoriilor publice și robustețea sectorului bancar în UE sunt tot mai evidente. Totodată, stres-testele efectuate în UE la sfârșitul lunii iulie, au arătat că doar 7 bănci europene nu ar fi rezistat unei noi recesiuni și ar avea de acoperi un deficit de 3,5 mld. euro. Pe de altă parte, unii investitori cred că criteriile pentru stres-teste au fost prea relaxate. În orice caz, recuperarea economică globală rămâne destul de fragilă pe fundalul dezechilibrelor economice globale care nu au fost depășite.
- Recuperarea economică globală nu este uniformă, fiind mult mai accentuată în economiile emergente din Asia de sud-est și America Latină, în timp ce creșterea în economiile avansate rămâne mult mai timidă. În afară de aceasta, problema datoriilor suverane cu care se ciocnesc mai multe economii avansate va tempera recuperarea economică în aceste țări. Totodată, recuperarea cu mai multe viteze poate împiedica concertarea eforturilor anti-criză.
- Prețurile pentru petrol au rămas extrem de volatile pe parcursul lunii iulie, dar la nivel stabil peste 70 USD per baril (marca Brent) și în scădere față de nivelul de 75 USD per baril atins la sfârșitul lunii iunie. La începutul lunii iulie un factor major ce a influențat în jos prețurile pentru petrol au fost percepțiile privind decelerarea ritmului de recuperare economică globală și, îndeosebi, în Statele Unite; care ulterior a fost puțin corectat de informațiile privind creșterea vânzărilor de petrol pe piața americană. Totodată, Departamentul pentru Energie al SUA a majorat prognoza consumului petrolului în 2010 de la 85,51 mln. barili/zi până la 85,82 mln. barili/zi. Aceeași instituție a informat și despre reducerea rezervelor de petrol în SUA, ceea ce la fel a susținut trendul ascendent al prețului pentru petrol care a atins nivel de 74,71 USD/baril. În mijlocul lunii iulie prețurile pentru petrol au fost din nou modelate de factorii exogeni. Unul din acești factori este consolidarea dolarului ce s-a

Tabelul 3. Rata creșterii PIB pe regiuni și țări selectate.

Gruparea economică / Zona geografică	2009	2010	2011
Economia mondială	-0.6	4.6	4.3
Economiile dezvoltate	-3.2	2.6	2.4
SUA	-2.4	3.3	2.9
Zona euro	-4.1	1.0	1.3
Economiile emergente	2.5	6.8	6.4
Europa Centrală și de Est	-3.6	3.2	3.4
CSI	-6.6	4.3	4.3
Asia emergentă	6.9	9.2	8.5

Sursa: FMI, „World Economic Outlook”, iulie 2010, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2010/update/02/index.htm>.

produs pe fundalul îngrijorărilor legate de stres-testele prin care au trecut băncile europene în sfârșitul lunii iulie. Însă acest trend a fost ușor ranversat, îndeosebi din cauza că noile estimări ale Agenției Internaționale pentru Energie prevestesc creșterea cererii pentru petrol în anul curent. Astfel, petrolul a fost cotate în coridorul 76-77 USD/baril. Însă, nici acest trend nu a fost unul de durată, semnele de decelerare a creșterii economice în SUA și China au împins prețurile înapoi spre pragul de 75 USD/baril.

- Prețurile pentru alimente, în general, și pentru grâu, în particular, au fost pe trendul descendent până la începutul lunii iunie, însă în luna iulie trendul a început să ranverseze. Această evoluție se datorează în marea parte înrăutățirii prognozelor privind perspectivele recoltei din acest an, ca rezultat al înrăutățirii condițiilor climatice (Canada, EU) și îndeosebi a secetei (unele regiuni din Rusia) cauzate de temperaturile extraordinar de ridicate. În rezultat, prețurile pentru grâu au urcat pe parcursul primei jumătăți a lunii iulie de la aproximativ 200 USD/tonă până la 225 USD/tonă.

Tabelul 4. Moldova: indicatori statistici lunari

	Jun'09	Jul'09	Aug'09	Sep'09	Oct'09	Nov'09	Dec'09	Jan'10	Feb'10	Mar'10	Apr'10	May'10	Jun'10
Creșterea producției industriale, f-a-p, %	-23,2	-23,5	-23,1	-22,5	-22,6	-15,8	-15,7	5,0	3,4	5,6	6,2	11,0	8,8
Creșterea vânzărilor cu amănuntul, f-a-p, %	-4,5	-6,0	-5,6	-2,9	-6,5	-2,1	-3,5	3,4	0,3	11,2	9,8	8,5	8,3
Creșterea serviciilor prestate populației, f-a-p, %	2,9	0,4	4,7	9,3	2,5	4,8	4,3	8,1	8,5	8,6	11,6	3,5	0,2
Exportul de mărfuri, milioane USD	107,6	111,1	97,9	106,3	124,9	138,5	92,8	84,5	110,5	118	101,4	107,7	n.a.
Importul de mărfuri, milioane USD	259,7	264,8	233,9	286,2	304,6	329,3	241,4	198,6	252	312,6	293	297,4	n.a.
Activele oficiale de rezervă, milioane USD	1210,1	1182,6	1302,5	1290,5	1302,5	1374,5	1480,3	1466,1	1465,3	1473,2	1461,9	1422,1	1421,8
Șomeri înregistrați, începutul perioadei, oameni	35876	35066	35351	35838	36961	37398	38101	38676	41683	49054	54059	54469	52480
Creșterea salariului real, lunar f-a-p, %	3,4	4,1	5,6	9,7	2,9	4,3	4,4e	2,7	-0,1	0	-5,1	-0,2	n.a.
Creșterea veniturilor bugetare, cumulativ f-a-p, %	-10,2	-9,0	-9,3	-9,7	-9,6	-9,4	-9,2	5,8	6,3	12,2	13,0	13,7	14,5
Creșterea prețurilor de consum, f-a-p, %	-0,8	-0,5	-2,2	-2,3	-1,6	-0,7	0,4	2,8	6,1	8,1	8,1	7,9	7,8
Rata de schimb, sfârșitul perioadei, MDL/USD	11,24	11,21	11,21	11,50	11,06	11,11	12,30	12,53	12,80	12,40	12,48	12,67	12,90
Rata de schimb, sfârșitul perioadei, MDL/EUR	15,80	15,99	16,03	16,74	16,29	16,55	17,76	17,54	17,28	16,72	16,68	15,93	15,65
Rata de creștere a agregatului M2, f-a-p, %	-11,9	-14,7	-16,2	-15,5	-14,5	-10,1	-3,8	1,3	5,1	24,1	25,2	22,7	22,4
Rata de refinanțare a BNM, sfârșitul perioadei, %	9,0	8,0	7,0	5,0	5,0	5,0	5,0	6,0	6,5	6,5	7,0	7,0	7,0
Rata dobânzii depozite bancare, %	15,04	14,85	12,99	10,77	10,66	10,56	9,79	9,70	8,45	9,11	8,31	6,45	6,65
Rata dobânzii credite bancare, %	18,94	17,97	17,65	19,04	19,63	18,88	18,63	17,03	17,78	17,25	16,85	16,81	16,46
Active bancare lichide, % din total active	31,46	32,79	33,53	34,53	34,03	35,57	38,27	38,10	38,29	36,49	37,55	35,55	34,81
Credite bancare nefavorabile, % din total credite	10,47	11,95	12,88	14,60	15,57	16,62	16,30	17,37	17,81	17,38	17,51	17,34	17,47
Depozite în valută străină, % din total depozite bancare	56,56	53,92	53,91	54,56	54,08	53,02	53,59	52,95	53,32	51,25	51,31	50,18	49,75

Sursa: BNS, BNM, calculele și estimările autorilor.

Tabelul 5. Moldova: Indicatori economici de bază

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Populația, milioane (fără regiunea transnistreană)	3.644	3.635	3.628	3.618	3.607	3.600	3.590	3.581	3.573	3.568
PIB, milioane USD, prețuri curente	1.289	1.480	1.662	1.981	2.598	2.988	3.408	4.395	6.047	5.409
PIB per capita, USD la PPC	2112	2300	2533	2765	2028	2362	2561	2715	2998	n.a.
Creșterea PIB, f-a-p., %	2.1	6.1	7.8	6.6	7.4	7.5	4.8	3.0	7.2	-6.5
Creșterea consumului privat, f-a-p., %	27.6	6.1	5.9	18.5	6.2	10.1	7.0	3.6	4.5	-7.9
Creșterea investițiilor în capital fix, f-a-p., %	-0.7	5.2	1.1	19.2	11.0	17.7	2.8	10.5	-7.8	-37.2
Creșterea producției industriale, f-a-p., %	7,7	13,7	10,8	15.6	8.2	7,0	-4.8	-1.3	0.7	-22.2
Creșterea producției agricole, f-a-p., %	-3,3	6,4	3.4	-13.6	20.8	0.8	-1.1	-23.1	32.1	-9.9
Cota industriei în PIB, %	19.0	21.8	20.2	20.5	20.5	19.1	18.0	19.1	13.9	13.0
Cota agriculturii în PIB, %	25.4	22.4	21.0	18.3	17.5	16.4	14.8	10.0	8.8	8.5
Export de mărfuri, milioane USD	476.7	564.6	659.7	805.1	994.1	1104.6	1060.8	1373.3	1646.0	1321.5
Import de mărfuri, milioane USD	770.3	879.7	1037.5	1428.1	1748.2	2296.1	2644.4	3676.4	4866.3	3333.0
Export de servicii, milioane USD	164.6	170.9	216.65	249.93	332.08	398.94	465.66	625.08	837.2	677.7
Import de servicii, milioane USD	201.58	208.78	256.99	294.26	353.05	419.68	487.64	631.16	824.72	701.8
Investițiile străine directe nete, milioane USD	127.46	103.32	83.6	73.64	147.8	190.86	234.16	522.04	691.49	112.0
Remitențe nete de la emigranți, milioane USD	148.4	202.8	286.3	440.2	659.5	868.8	1119.0	1419.4	1795.8	1342.4
Contul curent/PIB, %	-7.6	-1.7	-4.0	-6.6	-2.2	-8.1	-11.7	-15.2	-16.7	-8.6
Activele oficiale de rezervă, milioane USD	222.65	228.54	268.87	302.27	470.27	597.44	775.3	1333.7	1672.4	1480.3
Datoria externă totală, stoc, milioane USD	1723.7	1678.3	1816.5	1929.4	1881.8	2078.1	2528.9	3355.9	4106.1	4368.8
Datoria externă/PIB, %	116.8	113.4	109.3	97.5	72.5	69.6	74.3	76.3	67.9	80.8
Datoria externă/export de bunuri și servicii, %	268.8	228.2	198.2	182.2	141.5	138.0	164.8	167.4	164.6	215.1
Rata ocupării, % din populația de peste 15 ani	54.8	53.7	53.3	47.5	45.7	45.4	42.9	42.5	42.5	42.8
Rata șomajului, % din populația economic activă	8.5	7.3	6.8	7.9	8.1	7.3	7.4	5.1	4.0	6.4
Creșterea salariului real, %	2.2	21.6	20.9	15.4	10.1	6.8	14.2	8.0	10.2	9.0
Rata inflației, medie anuală, %	31.1	9.6	5.2	11.6	12.5	12.0	12.8	12.4	12.8	0.0
Deficitul bugetar, % din PIB	-1.8	-0.3	-2.2	1.0	0.4	1.5	-0.3	-0.3	-1.0	-7.0
Cheltuielile bugetului de stat, % din PIB	34.5	29.4	31.5	33.1	35.1	37.0	40.1	41.8	41.6	43.5
Rata de schimb, medie anuală, MDL/USD	12.4	12.9	13.6	13.9	12.3	12.6	13.1	12.1	10.4	11.1
Rata de creștere a agregatului M2, f-a-p., %	38.8	37.8	30.4	24.4	44.8	36.7	12.2	47.3	18.3	-3.8
Rata de refinanțare a BNM, sfârșit de an, %	27.0	13.0	9.5	14.0	14.5	12.5	14.5	16.0	14.0	5.0
Total credite bancare, % din PIB	12.7	15.3	17.7	20.9	22.6	25.5	29.3	37.2	37.5	35.0
Rata dobânzii depozite bancare, %	24.6	20.6	14.4	12.7	15.2	13.0	11.9	15.1	18.1	14.7
Rata dobânzii credite bancare, %	33.3	28.5	23.1	19.2	21.0	18.9	18.2	18.9	21.0	20.3

Sursa: BNS,FMI,BNM, calculele și estimările autorilor.